

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Уривок із драми

МИКИТА ГАЙДАЙ

Переклав з російської мови на українську

М. І. Мандрика

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Уривок із драми

МИКИТА ГАЙДАЙ

Переклав з російської мови на українську

M. I. Мандрика

1965

ВИДАВНИЧА СПІЛКА ТРИЗУБ, ВІННІПЕГ, КАНАДА

TARAS SHEVCHENKO

Excerpt from Drama

MYKYTA HAYDAJ

*Translated from Russian into Ukrainian by
M. I. Mandryka*

1965

TRIDENT PRESS LTD., WINNIPEG, CANADA

П Е Р Е Д М О В А

З усієї драматичної творчості Тараса Шевченка до нас дійшла лише українська драма „Назар Стодоля” та уривок з російської драми „Нікита Гайдай”. Дослідники-шевченкознавці називають ще дві інші драми що їх мав написати Шевченко по російському а саме „Три дара” і „Слепая красавица”. Однак автографи тих драм не збереглися і немає певних даних чи вони дійсно були написані. Трагічний узол драми завязується коло того моменту що шлюб нареченої Нікити Гайдая відкладається через якісь інтриги. Історичне тло драми це часи Богдана Хмельницького.

Автографу уривка тієї драми нема. Перший раз він був друкований в 1842 році в журналі „Маяк”. Пізніше цей уривок був друкований в журналі „Кіевская Старина”, де були додані уступи які не були пропущені цензурою в журналі „Маяк”.

Досі не було повного перекладу уривка тієї драми на українську мову й переклад д-ра М. Мандрики є мабуть першим повним перекладом того уривка. Досі існували переклади деяких віршованих частин „Нікити Гайдая” і їх можна знайти у великий збірці цитатів з творів Шевченка що їх зібрав і впорядкував покійний д-р Володимир Дорошенко і яка вийшла у Львові в 1922 році накладом фонду „Учітесь, брати мої” під наголовком „Шевченкова криниця. Думки про Бога, людей і Україну”. — Редакція.



ТАРАС ШЕВЧЕНКО
(1814—1861)

ДІЯ III

Всієї. Середина хати хмурно освітлена нагорілою світкою, поставленою на столі. Мар'яна одна. Дивиться у вікно.

МАР'ЯНА:

Правду матінка казала, що всі козаки такі недобрі: їм однаково, чи ми сміємося, чи плачем. Поїхав, йому й горя мало, а ще й наречений! А що буде потім?... Що він там робить цілий день? О той нестерпний гетьман! Він напевно частує його за те, що спас його від смерти. Дуже треба частувати: так було Богові угодно. (*Прислухується*) О! Здається іде. (*Помовгавши*) Ні, не іде. Хоч би дорогу було видно, все було б легше. Здається буде дощ: ні одної зіроньки на небі. Що це мені гетьман не йде з голови? Який він недобрий, мабуть і злій: Він так сердито дивився на мене. Що це? (*Прислухується*) Він! він! Приїхав. Розмовляє з Дорошем. Матінко! Матінко! Микита приїхав!

Микита входить похмурий, на зустріг йому біжить Мар'яна, Катерина виходить з бігних дверей.

МАР'ЯНА:

Що ти там так довго робив?

КАТЕРИНА:

Слава Богу! Я думала, що ти знов поїхав на Запоріжжя.

МИКИТА:

Воно краще було б.

МАР'ЯНА:

Що з тобою? Ти такий сердитий, невеселий!

МИКИТА:

Так собі, нічого. Мало спав.

КАТЕРИНА:

Так і є, я говорила: ще рано, успієш нагово-
ритися з своїм гетьманом.

МИКИТА (*подаючи Катерині шапку й грамоти*):

Зашйті в шапку ці грамоти, скоро і кріпко.

КАТЕРИНА:

Які це грамоти, Микито? Нашо ти кажеш
зашити їх у шапку?

МИКИТА:

Щоб не розгубилися в дорозі.

МАР'ЯНА:

Хіба ти кудись ідеш?

МИКИТА:

Іду, і далеко.

МАР'ЯНА:

Який ти, справді, все тобі б жартувати.

МИКИТА:

Я не жартую.

МАР'ЯНА:

Ні, я не вірю, жартуєш, жартуєш... Ну, роз-
веселися ж. Який ти сердитий! На кого розсер-
дився? Може ти слабий? Скажи мені: я хочу все
знати.

Хочу тебе я веселити,
Я хочу знати твої бажання,
Твої сердечній страждання,
Хочу з тобою я ділити.
Скажи мені!

МИКИТА:

Тобі сказати!
Нашо тобі мої страждання,
Моя сердечна тýга?

МАР'ЯНА:

Щоб розділить її, як з другом,
Як з мілим братом і отцем;
Угадувати твої бажання,
Твій любий погляд розуміть;
Співати з тобою і ридати,
Своїм дівочим ласки чаром
Твої недуги лікувати;
Кохати тебе!

МИКИТА:

Кохать!
Як ти багато цим сказала!
Кохать... кохать. Чарівний звук,
Чарівний і таємний
Простого слова... Ні, дитино,
Чи розуміє душа твоя невинна
Те, що сказала ти?

МАР'ЯНА:

Хто? Я?
О, вмію, вмію я кохати,
Лишень не вмію розказати
Як я люблю тебе!
З тобою
Я все готова розділяти;
Для мене ти отець і брат;
Для мене ти все, все на світі!
Навіть і матінку не можу
Любити так, як я любила,
Коли не знала ще тебе.

МИКИТА:

Ти Божий ангол утішитель.
Як радісно мені твої слова,
Слови прості, невинні розуміти!
Любить одне, не розділяти
Любов прекрасну на-двоє —
Оце по моєму! А той,
Хто каже, що усе він любить —

Холодний камінь він. Він лже,
Нічого він тоді не любить,
Він богохульствує.

Любов,

Як ясне сонечко високо
Одне на синім небі;
Як Бог один, — одна любов,
Захована в душі глибоко,
В душі пречистій, як твоя.
Мене ти любиш, знаю я,
Але суперницею ти маеш,
Таку ж прекрасну, як і ти.

МАР'ЯНА:

Хто! Я?
Де вона є і хто вона?

МИКИТА:

Моя кохана Україна!
Вкраїна — рідна сторона!
Ї широкій поля,
Ї високій могили,
Святая праділів земля!
Люблю тебе, моя Вкраїно,
Твої зелені дібрости,
Луги твої шовкові,
Дніпра крутій береги,
Люблю вас новою любов'ю,
Любов'ю сильною. І ти —
Незрівняний Вкраїни образ,
Люблю тебе, в тобі єдиній
Боготворю всю Україну!

МАР'ЯНА:

І я люблю ї, як ти:
Я рідні пісні все співала
І все у думці уявляла
Я брови чорні, дужий стан,
Як твій — живий, високий,
Обличчя риси гордовиті.

І я в тобі, мій кароокий,
Славу України люблю;
Вождів її безсмертних,
Що кобзарі про них співають,
Боготворю!

МИКИТА:

Яка прекрасна ти козачка,
І я люблю тебе, люблю,
Як мій святий, мій рідний край...
Який щасливий я! Люби мене!
Дивись на мене, як героя
Минулих днів... Лишень люби!

МАР'ЯНА:

На віки мій ти, мій ти любий...
Я нерозлучно вся твоя:
І на край світа, і в могилу
З тобою я, з тобою я.
З тобою скрізь... І як же любо
Нам буде вдвох з тобою жити
І горе й радоші ділити!
Козачі пісні я для тебе
Співати буду, танцювати...
А ти мені будеш казати
Як ви ходили воювати
Татар, турецького султана;
Як Сагайдачний з козаками
Москуву і Польщу воював;
Як Наливайко закликав
Перед святыми бунчуками
Народ козацький — захищать
Церкви святі... Про все, про все
Мені розказувати будеш.
А я ... синочка буду сповивати
І, сповиваючи, співати:
Виростай своїм на славу,
Ворогам злим на розправу...
І виросте наш син, Іван,

Запорожський отаман,
Як сам ти — смілий, кароокий,
Як ти — стрункий, високий...
О, як же весело та любо,
Як радісно мені це буде!

(*Співає і танцює*)

З золотими підківками
Чобітки, чобітки!
Не смійтесь на вулиці,
Козаки, козаки!
Я золота не молотом
Накую, накую,
Вздовж вулиці потанцюю,
Вздовж вулиці заспіваю,
Заспіваю вздовж села.

Чи добре?

МИКИТА:

Правдиве дитя. Тепер танцюєш, а через хвилину готова плакати.

МАР'ЯНА:

А ти правдивий старий дід, ніколи не танцюєш, і, здається не плачеш, а вічно хмуришся, наче сердитий на мене за те, що я тебе кохаю. А може ти слабий? Скажи, що в тебе болить?

МИКИТА (*показує на серце*):

Отут!

МАР'ЯНА:

Щож мені робити? Я не знаю,
Чим можу помогти тобі...

МИКИТА:

Молися Богу.

МАР'ЯНА:

Я молюся,
А ти, як і перше, журишся.

МИКИТА:

Утішся, скоро перестану;
Заплачу радісно, як ти,
З тобою разом потанцюю.

МАР'ЯНА:

Коли ж? Чи скоро?

МИКИТА:

Дуже скоро: тілько повернуся з Варшави, —
і будемо тоді веселитися.

МАР'ЯНА:

Хіба ти ідеш у Варшаву? Чого?

МИКИТА:

Так, іду. А ти гляди, все приготов до весілля.

МАР'ЯНА:

Приготовлю все. Чого ідеш?

МИКИТА:

Я гетьманський післанець, іду з грамотами
до короля й до сейму.

МАР'ЯНА:

Щож у тих грамотах написано, ти їх читав?

МИКИТА:

Ні, не читав, та й нашо мені знати пусте ля-
пання придворних хитрунів. Вони нещирі зо
мною, хитрутуть, секретничають, але правди їм
не перехитрити: вона візьме верх. Я думаю, що
вони переговорюють про вольності козачі, щоб ві-
діпхнути Хмельницького. Трохи за пізно сложва-
тились, але ще успіють полагодити справу без
крові. Дай то, Господи. Пора їм опам'ятатися...
Але чого вони секретничають зо мною? Наче б то
я не знав Хмельницького і сейма справ? Та мені
все одно: нехай вони пишуть, що хотять, а я ска-
жу, що я відчуваю і знаю, — Владислав добрий
король, друг благородного Хмельницького: він
мене вислухає.

Я стану сміло перед троном,
Як гордий України син,
Народного закону святість
Я сейму правдою своєю докажу.
Побачать злобній магнати,
Що їх величній палати
Травою, терном заростуть
За їх зневажнення закону;
Що наша правда, наші стогни
На них суд Божий наведуть.
Що Наливайка дух великий
Воскресне знову у боях,
І лязг мечів, і наши крики
Тьму мертвих страдників в степах
Розбудять. Божий суд великий
Вони з громами принесуть
На ті майдани і базари,
Де Остряниці кров текла,
Де ви чинили люті кари,
Де рев мосяжного вола
Ви злою радістю приймали;
Там, де дітей ви розпинали
У матерей їх на очах.
На ті базари тіні мертвих,
Тьми тіней прийдуть вам на страх
В мовчанні грізним, як мовчали
Тоді, як ви їх розпинали.
Страшну розправу принесуть,
І кров'ю вашою заляютъ
Ваші майдани і базари. (З зітханням)
О, Боже сильний, Боже слави!
Дай мудrosti не допустить
Тієї тяжкої розправи!
Дай мені мудрість врозумитъ
Грабителів — ненажирних, лукавих,
Що ми брати, що не любов'ю —
Розбрatom грізна ця земля
Годується, рідною кров'ю. (Помовгаєши)

Я знаю серце короля:
Він добрий, згідливий... Магнати ж
Народу бідного кати.
Вони зрадливі: їх словам
Не треба віріть простодушно...
Вони обдурять, і тоді
Вкраїна буде у біді, тяжкій біді!
І вам, ви деспоти криваві,
І вам біда!

Вони думають передати страшну розправу
і онукам. Ні! Тепер треба закінчити, і закінчити
на все. Ми знаємо вас, віроломних! Мученицька
смерть Богуна, Остряници і Наливайка показала
нам, як ви виповнюєте свої присяги. Столітня
війна, і між ким? Між рідними братами. Страшно!
(Помовгавши трохи). Що, як доля призначила
мені, звичайній людині, закінчити словами те, чо-
го мільйони не могли кінчти шаблями?...

З якою радістю у серці
Я повернуся в Чигирин!
Який щасливий я погляну
На наші славні поля,
Де кров козацька текла,
Де уляглися мільйони
Несчастних жертв... Всьому кінець!
Всьому, онукам мир і слава!
Про дні минулі, дні криваві
Співати будуть кобзарі,
І у піснях тих знаменитих
Згадають й сотника Микиту.

(На радощах)

Я славу словом завоюю
І подвиг славний відсвяткую
З тобою вдвох. В тобі єдиній
Всю Україну я цілую.

(В захваці цілує Мар'яну).

МАР'ЯНА:

Як це все весело!

МИКИТА:

Як весело мені, коли б ти знала! Ти, як нерозумне дитя, веселишся й плачеш, а я?... Але потім поговоримо про радощі. Іди до матінки й приспіши її з шапкою.

МАР'ЯНА:

Нащо тобі так скоро потрібна шапка?

МИКИТА:

Скажу потім, іди скоріше. Ще лишень нареченя, а вже не слухається.

МАР'ЯНА (посміхається):

Іду, іду! (Виходить)

Микита ходить задумавшись по кімнаті. Потім, спинившись, ніби говорить з самим собою, спогатку тихо, потім голосніше, і спиняється спереду на сцені.

МИКИТА:

Отчизно рідна, дорога!
Інакше як її назвать —
Ту землю рідну, святую,
Де ми родилися, росли,
Де ще з колиски полюбили
Пісні святі старовини? (голосніше)
Ті пісні слави, райські звуки,
Синам на диво і онукам
Про славній діла батьків,
Без хитрощів, лукавих слів.
І звуки ці, і оці гори,
І ці широкі поля,
Цей гомін невгамонний моря,
Високе небо, ця земля
З її багатствами й бідами,
Усе це наше, рідне з нами.
Ми рідні діти їх,

Частинки їх, землі частинки,
Де народилися діди,
Де їх високі могили
В степах так гордо піднялись
І наші очі прикували
Своєю сумною красою
І нам без слова розказали
Судьбу України святої.

(Помовгавши трохи)

Той, хто не любить рідний край,
Він серцем злідар і каліка,
Нікчемний у своїх ділах,
Марний у своїй славі!

(Помовгавши трохи)

Чим більш нещасна, тим більше люба
Стає нам рідная земля,
Тим кращі нам її поля...

(Зітхає)

А Україна все страждає, (Пегально)
Хоч перш щасливою була.
Всі вороги її боялись,
Сини у славі виростали
І славній діла батьків
Знову у славі обновляли.
І все минуло, все пропало,
І поле слави заросло
Травою дикою... Вмирає
І звук, і пам'ять про минуле!

(Урогисто)

Hi, заспіваєм пісню слави
На зарицях, полях кривавих,
Неволі пута розірвем,
Огонь і кров ми на розправу
В ворожі житла понесем!
І наші крики, і наш стогін,
З їх лютістю, навік умрутъ,
І наші вольній закони
В степах широких оживутъ.

*Схвильований довго ходить мовгки по хаті,
спиняється і говорить ніби сам з собою.*

Славяни, нещасливі славяни! Так нещадно і так багато пролито вашої хороброї крові міжусобними ножами. Невже ж вам присуджено бути іграшкою чужоплеменників? Чи настане час спасіння? Чи прийде мудрий вождь з вашого середовища, щоб погасити вогнище роздорів та злити воєдино любовію і братерством могутнє племя.

*Задумується. Входить Катерина з шапкою
і Мар'яна.*

КАТЕРИНА:

Слава Богу, насилу забгала їх: такі великі!

МИКИТА (прокинувшись):

Що ви з ними так довго робили?

* * * * *

Перекладено у Вінніпегу, Манітоба, Канада,

26/III—4/IV 1965.



поставте поетові

памятника

у вашім домі

КОБЗАР

у 4 томах

за редакцією

проф.

Леоніда Білецького

Крім поезій Шевченка там знаходяться цінні статті до історичних поэм та окремих поезій, вичерпна біографія та інше. Проф. Л. Білецький це один з найкращих шевченкознавців, якого й сьогодні комуністи лають за інтерпретацію творів Шевченка, незгідну з іх духом та релігійністю поета.

Це видання в чотирьох томах має разом майже 2,000 сторінок, містить багато малюнків нашого поета, між ними і кольорові картини. Тривала оправа з синього полотна із золотими витисками в артистичній паперовій обгортці. Прикраса домашньої бібліотеки культурного українського дому. Комплект цього „Кобзаря”, единого такого в цілому світі, можна набути в книгарні „Українського Голосу” за \$25.00.

Замовлення висилати на адресу:

UKRAINIAN VOICE

Box 3629 Sta. B.

Winnipeg, Man.

